

492. Mi módon érvényesíti Isten az úgynevezett hitetlenek üdvözítésére irányuló szándékát?

Imádkozzuk a 98. számú éneket:

*Szállj szívünkbe, nagy Isten, Lélekadó Lélek!
Úgy lépjünk az oltárhoz, a szívünkben Véled,
Úgy szálljon fel énekünk áldozati füstje
Ahhoz, Aki vigaszul a Szentlelket küldte!*

*Dicsőség az Istennek magasságos mennyben!
Békességet lásson itt minden igaz ember,
Akiben a szeretet, a Szentlélek, ébren,
S jóakarattal vezeti cselekedetében!*

Elmélkedni akarunk, bár teológiai szakkönyveket veszünk kézbe: Dr. Előd István: *Katolikus Dogmatika* műve 369-370. oldalig foglalkozik a témánkkal: Isten az úgynevezett hitetleneket is üdvözíteni akarja. De hogyan? Ne csak Isten szemével, de még inkább Isten szívével nézzük a kérdést!

A minap tették közzé a 2013-as *Pápai Évkönyvben* a katolikusok számának növekedését. A 2011-es statisztika alapján a **katolikusok száma a világban 1 milliárd 214 millió**. Mivel 2010-ben „csak” 1 milliárd 196 millióan voltunk, azóta **1,5 %-kal több** a katolikusok száma. De még ez is elenyésző a 7 milliárdnál több ember létszámához képest. Gyengén úgy lehet hasonlítani: **minden ötödik ember keresztény, Krisztus tanítványa!**

I. Hogyan üdvözl a többi?

Ez az imádságunk kérdése, aggodó szívünk kutatási tárgya. A hittudósok véleménye nagyon eltérő a módot illetően. Az egyházi Tanítóhivatal nem nyilatkozott ebben a tekintetben. Bár a II. Vatikáni Zsinat foglalkozott a témával, de nem akarta eldönteni a vitát, ezért így fogalmazott: „Olyan módon üdvözlnek, ami csak Isten előtt ismeretes.” (EM= *Egyház a Mai világban konstitúció* 22. pontjában).

A kérdés megválaszolásának a nehézségét az okozza, hogy teológiailag biztos katolikus tanítás – bár nincs dogmaként kimondva – **az üdvözlés nélkülözhetetlen feltétele a hit**. A Biblia ezt írja: *Isten előtt hit nélkül nem lehet senki sem kedves* (Zsid 11, 6). A kérdés csak az, hogy mit jelent ez a hit?

II. Hogyan kell hinni, hogy az ember élete kedves legyen Isten előtt?

1. Nézzük meg először a régiek felfogását! A **régiek szerint kifejezetten hinni kell Krisztusban**, mert a *Római levélben* Szent Pál így tanít: „Közel van hozzád az ige, ajkaidon és a szívedben van” a hit igéje, amelyet hirdetünk. A száddal vallod, hogy „Jézus az Úr!”, és szívedben hiszed, hogy Isten feltámasztotta őt a halálból, üdvözlés. A szívbeli hit ugyanis megigazulásra, a szóbeli megvallása az üdvösségre szolgál. A Szentírás is azt mondja: „Senki sem vall szegyet, aki hisz benne.” Nincs különbség zsidó meg pogány között, mert mindnyájunknak egy az Ura, Aki bőkezű mindazok iránt, akik segítségül hívják, hiszen írva van:

„Mindaz, aki az Úr nevét hívja segítségül, üdvözülni” (Róm 10, 8-13; Jo 3, 5). Ezt Joel próféta mondja.

A régiek tanítása szerint arról a hitről van szó tehát, amelyben benne szerepel, hogy **az ember elfogadja Isten létét, a Szentháromság misztériumát, és a túlvilági jutalmazás lehetőségét.** Tehát *szájjal megvallani, hogy Isten az Isten Fia, az Úr. Szívünkben hinni, hogy Isten feltámasztotta őt. Isten bőkezűen megjutalmazza* a mennyei hazában **azokat, akik** itt a földön **segítségül hívták.**

Viszont a régi teológusok nem tudták megmagyarázni, hogy azok, akik a saját hibájukon kívül nem jutottak el Krisztus tanításának ismeretére a Szentháromságról, hogyan üdvözülnék. Mintegy csodálatos módon – mondták: – **Isten ugyanis angyalt, vagy misszionáriust küld nekik, vagy belső megvilágosodást ad.** Tehát az évszázadok mutatják, hogy nem ez az út, ahogyan a Krisztus tanítását nem ismerők eljutnak az üdvösségre.

2. **Az újkor elején** – amikor új világrészek felfedezésekor kitűnt, hogy milyen sokan nem ismerik Krisztust – szokásba jött az előbb idézett *Zsidókhhoz írt levél* szavainak folytatására való hivatkozás: *Tudniillik hit nélkül senki sem lehet kedves Isten előtt, de aki Istenhez járul, annak hinnie kell, hogy Ő van, és megjutalmazza azt, aki Őt keresi* (Zsid11, 6). Isten léte és a túlvilág i jutalmazás olyan igazságok, amelyekre józan ésszel is rájöhet az ember. Isten kegyelme pedig hitté alakítja át az ilyen észbeli felismerést. Tehát azok az emberek, akik még nem ismerik a Krisztuson keresztül adott kinyilatkoztatást a Szentháromságról, szintén **felismerhetik az értelem segítségével,** hogy ha van világ, akkor **kell a világnak egy Alkotójának is lennie.** Elismerik életük Urának, illetve készek Isten akaratát megtenni, vagyis a *rosszat elkerülni és a jót megcselekedni* (3 Jn 1, 11), akkor Isten ezt a felismerést elfogadja hit gyanánt.

3. **A jelen kor** hittudósai szerint elég az úgynevezett *bennfoglalt hit* (*fides implicita*). Ez az a hit, amely megvan, **benne foglaltatik minden emberben, aki őszintén és önzetlenül keresi az igazságot, a helyes életet,** vagyis az igazság szerinti életet, *a rossz kerülését és a jó megtevését.* Hiszen az igazság és a jóság teljessége, **amit az ember keres, maga az Isten!** Így ők öntudatlanul, sőt, a tudatos ateisták saját szándékuk ellenére voltaképpen Istent keresik, Istennel harcolnak.

Karl Rahner, a német jezsuita hittudós elképzelése: az igazság és jóság teljességét Krisztussal is kapcsolatba hozza. Az ilyen keresőket „**anonim keresztények**”-nek, névtelen keresztényeknek mondja, akik **maguk sem tudják, hogy Krisztus tanítását követik** anélkül, hogy ismernék Krisztust.

4. Még név szerint megemlegetjük a magyar származású **Boros László teológus hipotézisét.** Boros László feltételezése szerint ugyanis: **amikor a test és a lélek különválnak a halál pillanatában,** akkor az ember eljut értelmi és akarati képességeinek a teljes kibontakozásához. Mert az értelmi megismerés már nem a test megismerő-képességéhez van kötve, tehát az érteken keresztüli megismeréshez, hanem **mint egy ragyogó Fényben felismeri Istent.** Akarati képességei is teljesen működnek, mert már nem a test ereje kell ahhoz, hogy lelkét felemelje Istenhez, hanem **Isten,** ez a ragyogó Fényesség **magához vonja az ember akaratát.** Boros László szerint ez a döntés szabad akaratból történik. A megismert valóság elfogadása vagy elutasítása azonban függ attól, hogy az ember élete addig ősziinte igazságkeresés volt-e, vagy önkeresés Isten elutasításával.

Az imádkozó lélek megilletődötten áll e szent titok előtt: Isten hogyan üdvözíti azokat, akik még nem ismerik a jézusi kinyilatkoztatást.

III. Jézus szívének gondolata az emberek üdvözítése

Tudjuk: Jézus gondja, hogy akiket a Mennyei Atya neki adott, el ne vesszenek. Jézus imádkozott azokért is, *akik majd az apostol szavára hinni fognak benne* (vö. Jn 17, 11. 20). De a hit kibontakozásának távlatában benne van a folyamat, hogy **nem egy szempillantás alatt hisz minden ember Krisztus tanításában**. Krisztus igéje, a jó mag a világ végezetéig bontakozik, mint ahogyan *a konkoly a világ végezetéig együtt van a búzával*, és el akarja nyomni azt (vö. Mt 13, 30). De végül is **Isten ügye fog győzedelmeskedni!** Az imádkozó ember szíve azonosul Jézus szívével, osztozik annak vágyában, *Aki azért jött, hogy tüzet gyújtson a lelkekben* (Lk 12, 49), a Szentlélek tüztét, vagyis az Atya és a Fiú szeretetének a lobogását.

Pünkösöd különösen is alkalmas ennek a tüzes lobogásnak a felszítására, illetve annak felismerésére, hogy maga **Isten gyújtja a lángot** az emberek szívében. **A sok különböző nyelvű embert egy szeretet-közösségbe, az Egyházba akarja gyűjteni.**

Ez a téma, hogy Isten hogyan akarja üdvözíteni azokat, akik még nem hisznek Krisztusban, főleg a II. Vatikáni Zsinat után került még inkább a teológusok érdeklődési körébe.

IV. Zs. A. doktori értekezéséből

Amikor Dr. Gál Ferenc dogmatikai professzorom a **doktori disszertációm** témáját kitűzte, akkor **1968-ban** a laurea-dolgozatomat ezzel a címmel írtam meg: ***A nem keresztény vallások üdvrendi szerepe***. Ezt a több, mint 100 oldalas dolgozatot kellett azután a doktorrá avatás előtt megvédenem, illetve magyaráznom az Egyház tanításában.

Most ebből a dolgozathoz szeretnék néhány gondolatot megosztani a testvérekkel:

1. Bevezetés

Az Egyház a Krisztustól kapott missziós gyakorlat küldetése közben **napjainkig** inkább a többi valláshoz tartozó emberekhez fordult, vagyis **az egyes emberek számára tárta fel Krisztus üzenetét, hívását. A II. Vatikáni Zsinat után** azonban az Egyház új magatartást vett fel a nem keresztényekkel kapcsolatban. Nem keresztényeknek mondjuk azokat a vallásos embereket, akik hisznek Istenben, de nem krisztusiak, nem keresztények, mert még nem ismerik Krisztus tanítását, kinyilatkoztatását a Szentháromságról. Tehát istenhívők, de még nem Szentháromságban hívők. Ezért az Egyház ma **inkább a vallásos közösségekhez intézi a szavát**. Ebben kétségtelenül az idők jelét kell felismernünk, mert ma egyre jobban **előtérbe kerül az ember közösségi jellege**. Az Egyház ezért **az evangélium üzenetét sem tolmácsolhatja csak az egyéni skálán**, csak az egyes embernek címezve, hanem itt is figyelembe kell vennie az ember közösségi vonatkozásait.

Az evangéliumi üzenet átadásában is **új formát vett fel az Egyház, amit VI. Pál pápa dialógusnak**, párbeszédnek **nevezett el. A múltban** ugyanis az evangélium hirdetését jobbra **csak monológnak fogták fel**. Úgy gondolták – vagy legalábbis a gyakorlat erre a gondolkodásmódra vall –, hogy **a kereszténységnek kizárólag adnia kell, tanítania kell, míg a nem keresztényeknek egyszerűen csak tanulniuk és elfogadniuk kell.**

A zsinat előtti teológia megállt a „tévedés” és a „tévelygő ember” közötti különbségtételnél, amiből az következik, hogy **küzdeni kell az első ellen, tehát a tévedés ellen, de szeretni kell a másodikat, vagyis a tévelygő embert!**

Az evangélium hirdetése ma is az igazság és az üdvösség közlése, de a múlttal ellentétben ma jobban hangsúlyozást nyert az a tény, hogy a többi vallásokban is vannak igaz és szent vonások. **VI. Pál** mondja: „**Nem vonakodunk tisztelettel elismerni a különféle nem-keresztény vallások szellemi és erkölcsi értékeit.**” (VI. Pál „*Ecclesiam suam*” enciklika 111. pont).

Ma elismerjük, hogy a tévelygő emberben is van igazság. Ezért az Egyház – aki eddig a más valláshoz tartozó emberhez, a tévelygőhöz fordult – ma figyelembe veszi annak vallását is.

Mi következik ebből? Az, hogy **az evangélium hirdetését többé nem foghatjuk fel úgy, mint az igaz vallás küzdelmét a hamis vallások ellen** (hiszen bennük is megtalálhatjuk az igazság elemeit), hanem mint dialógust, párbeszédet a szabadság, testvériség és az embernek alávetett közös értékeinek, és az Istennek alávetettség közös értékeinek alapján. Arról van szó, hogy **találkozzunk**, „nemcsak mint turisták, hanem **mint Istent kereső zarándokok**, mondta VI. Pál Indiában, amikor Bombaybe látogatott, és a nem keresztényekhez szólt. „A kapcsolatnak ez a formája – mondja VI. Pál a támadó hitviták előzetes elítélését követeli. A párbeszéd folyamán nem törekedhetünk a másik fél azonnali megtérítésére, mert a dialógus folyamán tiszteletben kell tartani a másik méltóságát és szabadságát. Az Egyház a párbeszédben részt vevő társa előnyére és hasznára törekszik, és teljesebb értelmi és meggyőződésbeli közösségre szeretné rábírn – mondja ugyancsak VI. Pál.

Ezért a párbeszéd fogalmával összhangban **az evangélium hirdetését nem szellemi hódításként**, vagyis prozelitizmusként követők szerzéseként **fogjuk fel, hanem tanúságtétel és szolgálat gyanánt**, amit az igazságnak és a párbeszédben résztvevőknek nyújt. Így jobban figyelembe vesszük, hogy a hit az ember szabad beleegyezését, hozzájárulását kívánja meg, hiszen maga **Isten bízta rá az emberre a választás felelősségét.**

Ezek a gondolatok megint az imádságot segítik. **Az imádkozó keresztény szeretettel fordul a nem keresztény embertestvérek felé.** Tudja, hogy egy Atyának a gyermekei vagyunk. Az imádkozó lélek elismeri, hogy Isten Atyánk az igazságot mondja nemcsak az ószövetségi próféták, illetve Egyszülött Fián és apostolain keresztül, hanem az egész emberiségnek. Még akkor is, hogyha a Krisztust nem ismerő emberek nem hallják tisztán és világosan a kinyilatkoztatás teljességét, a Szentháromságot. Jézus szava érvényesül: ***Nem azt keressük, ami szétválaszt, hanem azt, ami összeköt*** (vö. Ef 1, 10). Összeköt egymással az Istentől való teremtettség. Mindnyájan Isten teremtményei vagyunk, még ha nem is vagyunk mindnyájan Isten gyermekei a keresztség által, mert ezt a kegyelmet a keresztségség szentségében kapjuk meg.

Az a tény, hogy **egy közös Teremtőnk van, közösségbe fűz minden emberrel. Felelősek vagyunk értük!** Jézus ugyanis minden embert üdvözíteni akar. Az imádkozó ember tudja, hogy nem elég csak mondani az ígét, kell az is. Hogyan higgyenek, ha nincs, aki hirdessen nekik. Az imádkozó léleknek a gondja az, hogy legyenek igehirdetők. Szívbeli feladata: *kérni az aratás Urát, küldjön munkásokat aratásába* (Mt 9, 38). De az is állandó imaszándéka, hogy az igehirdetők által hirdetett isteni mag jó talajba hulljon. **Hallják meg az emberek Isten üzenetét! Engedjék a szívük mélyére, és az harmincszoros, hatvanszoros, százszoros jó termést hozzon!** (vö. Mt 13, 8).

1967-ben a világon kb. 2 milliárd ember élt. Ebből 780 millió volt a keresztény, akik közül 500 millió volt a latin Egyház tagja.

2013-ra pedig már az emberiség létszáma a 7 milliárdot is meghaladta. A keresztények száma, a katolikusok száma 1 milliárd 214 millió. Hihetetlen növekedés még inkább fölteszi a mai ember számára az alapvető kérdést:

Miért engedi meg Isten, hogy az emberiség nagyobb része még mindig nem keresztény legyen? Elégséges-e csak azt hangsúlyoztatni, hogy a nem keresztény ember – mivel legyőzhetetlen tévedésben van, nem ismeri a krisztusi tanítást – eljuthat az üdvösségre, ha követi lelkiismerete parancsát? Lehetséges-e – anélkül, hogy a keresztény hit, valamint az Egyház igaz voltát és kizárólagosságát tagadnánk – arra a gondolatra jutni, hogy pl. a buddhista a maga vallásának nyolcrészes ösvénye által érje el az üdvösséget. Mert ez számára az Istentől kifejezetten akart és törvényesített út. Akkor felmerül a kérdés:

Mi értelme van a katolikus misszióknak? E kérdések feszegetik a mai keresztény lelkét, aki elevenen átéli kora egyik jellemző vonását, az emberiség mind szorosabb egységbe való tömörülését. Az imádkozó ember ezekre a kérdésekre próbál választ adni.

A különféle vallások, tehát a nem keresztény vallások üdvrendi szerepét kell vizsgálnunk. Nem annyira a vallás-történelem, hanem inkább a teológia módszereivel. Az Istentől szóló tanítás módszereivel. Érdemes tehát keresnünk: hogyan és mennyiben lehet a nem keresztény vallásokat az üdvösség Istentől akart és törvényesített lehetőségeinek tekinteni?

A teológia feladata, hogy a hitet szolgálja. Ismertetni, illetve megismerni egy teológiai kérdést – annyit jelent, hogy ezzel is hozzásegítjük az embereket a hit mélyebb megismeréséhez. Ez pedig mindig apostoli feladata a teológusnak, vagyis az Istentől beszélő szakembernek, illetve a kereszténynek, Jézus tanítványának a feladata.

V. Az Egyház és a nem keresztény vallások viszonyáról szóló zsinati nyilatkozat ismertetése

Az 1959. január 25-én, Szent Pál megtérésének ünnepén bejelentett **II. Vatikáni Zsinat célkitűzéseit** XXIII. János pápa így foglalta össze

1. **Az Egyház belső reformja.**
2. A megnyitott **Egyházat vonzóvá tenni** az elszakadt keresztény testvérek előtt, hogy katolikus részről semmi se állhasson a keresztény egység megvalósulásának útjába!
3. **Az Egyház forduljon a világ felé, minden ember felé!** Hívők és nem hívők felé, hogy termékeny **párbeszédben felajánlhassa segítségét** az emberiség sorsdöntő kérdéseinek megoldásában.

A II. Vatikáni Zsinat befejező esztendejében, 1965. október 28-án az Egyház nyilatkozattal fordult a Krisztust nem ismerő, de Istenben hívő emberek felé, hogy döntő változtatást hozzon létre a keresztények és a nem keresztények közötti kapcsolatok értékelésére. Az Egyház e nyilatkozat által a történelem során **első ízben ajánlja fel ezeknek a vallásoknak a baráti, testvéri dialógust.** Olyan eredmény ez, amelyet az 1963-ban elhunyt XXIII. János pápa bizonyára még elképzelni sem tudott.

1960. szeptember 18-án még azzal bízta meg a Keresztény Egyház Keresztény Egység titkárságát, hogy szerkesszen egy nyilatkozatot az Egyház és a zsidó nép közötti kapcsolatról. Vagyis az Egyház és egy nem keresztény vallás viszonyáról!

Nos, ez a nyilatkozat, amely a zsinat anyaga volt, *szkémának* mondjuk, a zsinat egyik legvitatottabb szkémája lett. Nem annyira teológiai okokból, mint inkább a kedvezőtlen politikai körülmények következtében. Tény az, hogy már 1962. júniusában törölték a központi előkészítő bizottság napirendjéről a váratlan politikai ellenkezések miatt. Csak János pápa újabb közbelépésével sikerült 1962. decemberében a témát újra felvételni a zsinat napirendjébe. Sajátkezű válaszában – amelyet a keresztény egység titkárságának alelnöke által terjesztett elő, a pápa ezeket írja: „Figyelemmel elolvasva Bea bíboros e jelentését, tökéletesen osztjuk nézetét,

hogy milyen súlyos és felelősségteljes a tárgy iránti érdeklődésünk.” Ebben a fázisban, hogy a Vatikáni Zsinat második ülészaka idején a címtől és 3 sornyi, a nem keresztényeket általánosságban említő bevezetéstől eltekintve még csak olyan nyilatkozatról volt szó, amely egyedül a zsidó népre vonatkozik. A Szentlélek gondviselészerű kiszélesedése – oly módon, hogy az összes nem keresztény vallásokat magába foglalja – azoknak a nézeteltéréseknek súlyos nehézségeknek következménye volt, és ez nagyon jellemző a II. vatikáni zsinatra, amelyeket a szkéma első megfogalmazása váltott ki. Egyesek azt kívánták, hogy az iszlámról is beszéljünk. Mások azt, hogy általánosságban az összes nem keresztény vallásokat említsük. A nehézségek később is folytatódtak. Főleg azután, hogy első ízben szavaztak a szkémáról a 3. ülészak végén. Semmire láttatta előre, hogy végül is **a nyilatkozatot a nem keresztény vallásokról gyakorlatilag egyhangúlag a kedvező szavazatok több, mint 96 %-át összegyűjtve fogadják el** majd a zsinati atyák. Ez az egyhangúság önmagában is világosan bizonyítja a nyilatkozat nagy fontosságát, amennyiben a sokféle nehézség ellenére a világ katolikus püspökeinek tömeges támogatását nyerte el. Kézenfekvő, hogy kicsit tömören foglaljuk össze a nem keresztény vallásokról szóló zsinati nyilatkozat elemeit. Majd később fogunk részletesebben foglalkozni a témával.

Először is tehát ez a zsinati nyilatkozat közli:

Milyen célt kíván elérni?

Mindenekelőtt azokat az általános elveket fejt ki, amelyek az Egyháznak a nem keresztény vallásokkal szembeni magatartását meghatározzák. Ezeket az elveket a továbbiakban az iszlámmal és az ószövetség vallásával kapcsolatban részletesen is illusztrálja.

Befejezésül a nyilatkozat Isten Atyaságára hivatkozik, és **egy olyan emberiség jövődó képét vázolja fel, amelynek tagjaként minden ember Isten gyermekének érzi magát, és testvérként viselkedik a többiekkel szemben.**

Az imádkozó lélek mintegy rajta tartja ujját az Egyház „pulzus”-án, vagy még inkább érzékeli az Egyház szíve dobogását. Micsoda feladat, milyen súlyos felelősség azoknak az embereknek is elvinni a Krisztus által kinyilatkoztatott örök élet igazságát, aki a szentháromságos egy Isten élete, Akiben örökre részesül az, aki elfogadja Őt Urának, Istenének.

Egy családban is a szülők öröme a jó gyermek. Hányszor elhangzik: „Büszke vagyok rád!” Ténylegesen átjárja a szülők szívét az öröm. Mert bizony vannak olyan családok, ahol egy-egy gyermek kilóg a sorból. Nem teszi azt, amit az édesapa vagy az édesanya kér.

Az Egyházanya is, mint jó szülő boldogan egyesíti magában Isten jó gyermekeit, akik meg akarják tenni Isten Atyánk akaratát, mert már megismerték. A hasonlat itt annyiban sántít, hogy akik még nem ismerték meg, azok nem eleve elutasítják Isten Atyánk tanítását, üzenetét, hanem egyszerűen még nem hallottak róla. Még nem tudtak mellette állást foglalni.

Az imádkozó lélek Krisztus szíve vágyát magáévá teszi. Maga is vágyódik arra, hogy minél több ember megismerje Isten szeretetét, atyai jóságát, a Fiú önfeláldozását, a Szentlélek tüzes szeretetét, hogy vállaljunk közösséget Isten gyermekeivel, **hogy egy Család legyenek!**

Az imádkozó embernek nem veszi kedvét az, hogy nem látja azonnal imájának eredményét. Tud türelemmel várni. Ahogyan idő kell, hogy a kis mustármagból hatalmas fa növekedjék, melynek ágai között minden irányból jöhetnek *az ég madarai és helyet foglalnak* (vö. Mt 13, 32), úgy **tud türelemmel várni Isten országának a bontakozására is**, amelyet maga *Jézus hasonlít a mustármaghoz* (vö. Mk 4, 31) és a mustárfához.

De az imádkozó lélek tudja, hogy Isten akaratából benne van a kibontakozás törvénye abban a mustármagban. Ahogyan annak idején még Ratzinger József bíborosként ezzel a címmel írta a könyvét: *A mustármag reménye*. Az imádkozó embernek is mindig megvan a reménye, hogy kibontakozik Isten uralma, Isten országa, hiszen az egész teremtésnek ez a célja: *Isten legyen minden mindenben* (1 Kor 15, 28), ahogyan Szent Pál apostol mondja.

Az egész teremtés célja: a teremtett világ, leginkább az értelmes lények, az angyalok és az emberek gazdagabbak legyenek Istennel, Isten befogadásával. **Isten jósága, szent volta, szeretete az, amely az emberiséget boldogabbá tudja tenni.** Az imádkozó keresztény is olyan, mint a vitamin, amely az egész testet ellátja a szükséges vitaminokkal, erősíti, bontakoztatja, élteni. Ezért **jó az imaközösség!** Minél többen kérnek ugyanis egy szándékkal, egy szívvel, Isten annál szívesebben meghallgatja kéréseiket. Ne szűnjünk meg ostromolni az eget Urát!
Hordozzuk testvéreinket, a Krisztusban még nem hívőket, vagy az Istenben nem hívőket is Isten Atyánk elé! Mint ahogyan a vakokat is kivisszük a napsütésre, hogy rájuk ragyogjon a fény, amelyet ők még nem látnak, és megélik annak életető hatását, egészséget bontakoztató hatását. Táguljon egyre nagyobbra a szívünk! Ebben **az univerzális szeretetben van segítségünkre a Szentlélek** (vö. Róm 8, 26), Akit a Mennyei Atyától Krisztus elküldött nekünk, és „*velünk marad a világ végezetéig*” (Mt 28. 20), bontakoztatja Krisztus művét.

Befejezésül a 98. számú éneket imádkozzuk:

*Hiszem, vallom boldogan, amit mond az Isten,
Amit Krisztus elem ad Egyházában hinnem.
Hitemet a Szentlélek ajándéka szítja.
Mennybe szegény lelkemnek hitem legyen hídja!*